

Beszámolók □ Szemlék □ Referátumok

A Nemzeti Könyvtár katalógusai

Országos Széchényi Könyvtár. Mit, hol, hogyan keressünk a katalógusokban? / Összeállították: Faragó Lászlóné, Haraszty Gyula. ISBN 963 200 2369 – Bp.: OSZK, 1987. – 183 p. 22 cm Ára: 39 Ft

Mintegy tízezer katalógusfiókban több millió cédula sorakozik nemzeti könyvtárunk 125 katalógusában. Ennyi katalógus segít tájékozódni a könyvtár többmillió állományában. De segít-e valóban? Hiszen nehéz eligazodni maguk között a katalógusok között is. Azért íródott ez a mű, hogy megmondja,

mit, hol és hogyan keressünk bennük. Valószínűleg a várbeli új otthon megnyitására készült (a kéziratot 1984. november 1-jén zárták le), de az impresszum szerint csak 1987-ben, valójában 1988-ban jelent meg. Nyomdai viszonyainkra jellemző, hogy ma már a házinyomdák is, amelyeket pedig éppen a szükséges kiadványok gyors előállítására létesítettek, négy év késéssel nyomják ki legsajátabb kiadványaikat is.

A késésből azután több probléma adódott. Legelőször az, hogy mire a kötet megjelent, nem minden katalógus volt ott, ahol a könyv jelzi a helyét. Továbbá az is, hogy négy évig hiányzott ez a fontos eligazító eszköz a könyvtár – különösen kezdő – használóinak. Ezt mindenképpen feltételeznünk kell, mivel a helybeli eligazító feliratokkal, magyarázó táblákkal sem kényeztették el őket.

Más kérdés, hogy ez a tájékoztató a potenciális használó egyetemisták zsebéhez mérten meglehetősen borsos árú. De még így is jól jönne, ha lehetne belőle vásárolni valahol ott, ahol a katalógusok találhatóak. Csakhogy nem lehet. Véletlenül se, mivel ez már terjesztési kérdés, és nagykönyvtáraink kiadványainak terjesztése igazában sehol sincs megoldva.

A munka tehát gyakorlati eligazítással akar szolgálni a használóknak a katalógusok használatában. Az ösnyomtatványok egynegyed fiók terjedelmű nyelvi katalógusától vagy az egyfióknyi Erotika-katalógustól a 2304 fiókot kitevő "szürke" betűrendes katalógusig, vagy az 1945 után bejelentett könyvek 2700 fiókos központi katalógusáig valóságos katalóguserdővel találja magát szemben az olvasó.

A kötet dokumentumtípusok szerint csoportosította katalógusok leírását. Minden egyes katalógus leírása megadja, hogy milyen kiadványokról tájékoztat, milyen időhatárok között tartalmazza az anya-

gát, milyen a rendszere, hogyan lehet használni és mekkora a terjedelme. A szerkesztők szándéka és előszavuk állítása ellenére a munka a szükségesnél elméletibb és történetibb megközelítésre sikeredett. A nem könyvtáros használók ennél egyszerűbb, célratörőbb, gyakorlatiasabb eligazítást igényeltek volna. Az OSZK történetének megismeréséhez szükséges, egyébként érdekes és hasznos információk nélkül 14 ívnél sokkal rövidebben kellett és lehetett volna választ adni a címben feltett kérdésekre.

“Praktikus” célokat szolgál viszont a mutatók sora: a gyűjteményrészek katalógusainak felsorolása, a katalógusok épületszintek szerinti jegyzéke, a betűrendes tárgymutató, az OSZK állományáról kiadott kötetkatalógusok bibliográfiája, a cirill betűk átírási táblája.

A gyenge nyomdatechnika miatt az eredetileg szép és gyakorlatias eligazítást nyújtó illusztrációk (pl. a 38–41. és a 44–46. oldalakon) csúnyák, esztétikai élményt nem nyújtanak.

A 186 éves nemzeti könyvtár története során katalógusok ugyan mindig készültek, de csak két igazán nagy kísérletet tettek arra, hogy a kor színvonalán álló katalógusrendszert építsenek ki. Az egyik az 1936-os Fitz–Goriupp-féle reform volt, a másik Se-

bestyén Géza és munkatársainak vállalkozása a hatvanas években. A maga idejében mindegyik korszerű volt (a sors iróniája, hogy a modern technikát ma is az 1936-ban bevezetett adréma sokszorosítása jelenti!), és egy-egy negyedszázadra megoldotta a nemzeti könyvtár katalógustájékoztatásának a gondját. De ugyanennyi idő alatt mindegyik el is lehetetlenült. A gyakorlatból tudjuk, s a külföldi példák is ezt tanúsítják, hogy manuális, hagyományos módon nem lehet ekkora gyűjteményt úgy feltárni, hogy könnyen áttekinthető, egyszerűen hozzáférhető legyen, a szükséges művekre gyorsan ráleljen az olvasó. Ha egyéb érünk nem lenne a megújítás szükségessége mellett, ez a kiadvány a maga 14 íves terjedelmével, szerkezetével, egész mivoltában hangosan szóló érv a nemzeti könyvtár feltárórendszerének számítógépre alapozott korszerűsítése mellett.

A kötethez angol, német és orosz nyelvű tartalmi összefoglaló járul, de mindez – a félreértések elkerülése végett meg kell mondani – nem a külföldi kutatók tájékoztatását, inkább talán a nemzetközi csere céljait szolgálja.

Kiss Jenő
(FSZEK)

Előzetes katalogizálás a kanadai Nemzeti Könyvtárban

Noha a kanadai Nemzeti Könyvtár szolgáltatása, az előzetes katalogizálás (*cataloguing in publication* = CIP) mindössze 10 éves múltra tekinthet vissza, a címlap hátoldalán (verzóján) olvasható bibliográfiai leírás máris olyan általánossá vált az országban, hogy ma már szinte meglepő, ha nem található meg az újonnan megjelent könyvekben.

A CIP olyan mechanizmus, amely révén a könyveket már megjelenésük előtt katalogizálják. Az ezzel kapcsolatos eljárás Kanadában a következő: a publikálás munkálatai alatt a kiadó kitölt egy katalogizálási adatlapot a megjelenés előtt álló könyvekről, és azt a könyv címlapjának, tartalomjegyzékének és egyéb előzékeinek fotomásolatával együtt elküldi a megfelelő katalogizáló szervnek. Ez a kiadótól kapott információk alapján elkészíti a kiadandó könyv bibliográfiai leírását, és azt jóváhagyás végett megküldi a Nemzeti Könyvtárnak. Ha ez egyetért vele, erről a katalogizálást végző szervet telefonon értesíti, amely azután a jóváhagyott leírást megküldi a kiadónak a könyv verzóján való megjelentetése végett.

Kanadában az előzetes katalogizálás önkéntes, ennek ellenére igen széles körben alkalmazzák, minthogy nagyon előnyös mind a könyvtáraknak, mind a kiadóknak. A könyvtáraknak azért, mert a könyvben már meglévő bibliográfiai leírás felhasználása lehetővé teszi számukra a katalogizálás idejének és költségeinek lényeges csökkentését. A kiadóknak pedig azért, mert a CIP programban való részvétel már a könyvek megjelenése előtt széles publicitást jelent, a könyvrendelések gyakorlatilag előbbre hozhatók. Az előzetes leírást egész sor információs csatornán szétsugározzák, ideértve a különféle könyvkereskedelmi kiadványokat a megjelenő könyvekről, a Nemzeti Könyvtár bibliográfiai szolgáltatásait (Canadiana, DOBIS, MARC) stb. Minthogy ezek az információs források, illetve szolgáltatások Kanadán kívül eljutnak Nagy-Britanniába, az USA-ba, Ausztráliába és más országokba is, a CIP programban való részvétel a kiadók külföldi hatóságait is megnöveli.

Az előzetes katalogizálást Kanadában 1974-ben két egyetemi könyvtár indította el (*University of Bri-*